

56. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2022

Reakcija višjega sloja na Slovenskem na
geopolitične dogodke 18. in prvi polovici 19.
stoletja in njegova vloga v teh dogodkih ter
družini Terpinč in Urbančič in njuna vloga na
Slovenskem

Zgodovina

RAZISKOVALNA NALOGA

Šola: II. gimnazija Maribor

Avtor: Gregor Šitum

Mentor: Toni Klis

Kraj in letnica izdelave raziskovalne naloge: Maribor, 2022

Zahvala

*Iskreno se zahvaljujem svojemu mentorju za vso pomoč
in napotke na moji raziskovalni poti.*

*Prav tako se prisrčno zahvaljujem Arhivu republike Slovenije,
Nacionalni in univerzitetni knjižnici in
Zgodovinskemu arhivu Ljubljana.*

POVZETEK

Osemnajsto in devetnajsto stoletje je bilo obdobje revolucij, vojn, novih idej, izumov in vzpona meščanstva ter delovnega razreda. V raziskovalni nalogi so predstavljeni Slovenci, ki so vodili slovenski narodnostni razvoj in so pomemben del slovenske kulturne dediščine, saj se njihovi dosežki pojavljajo skorajda na vseh področjih narodovega življenja.

Rodbini Terpinc in Urbančič, sta eni izmed tistih rodbin, ki sta na svojevrsten način zaznamovali slovenski in kasneje tudi evropski kulturni prostor. Iz slednje rodbine izhaja tudi prva slovenska pesnica, pisateljica in skladateljica Josipina Urbančič Turnograjska. Čeprav sta rodbini zlasti v 19. stoletju močno zaznamovali Kranjsko in širši slovenski prostor, pa ostajata javnosti še vedno slabo poznani, zato sem želel osvetliti njuni delovanji, vlogi in pomen.

Poznavanje naše preteklosti je pomembno za oblikovanje naše prihodnosti. »Drobtinice, ki jih človek zbira na poti življenja, gradijo most njegove večne prihodnosti.«

SUMMARY

The eighteenth and nineteenth centuries were a period of revolutions, wars, new ideas, inventions, and the rise of the bourgeoisie and the working class. The research paper presents Slovenes who led the Slovene national development and such an important part of the Slovene cultural heritage, as their achievements appear in almost all areas of the nation's life.

The Terpinc and Urbančič families are one of those families that in a unique way marked the Slovenian and later also the European cultural space. The first female Slovenian poet, writer and composer Josephine Urbančič Turnograjska comes from the Urbančič family. Although the families strongly influenced the land of Carniola and the wider Slovenian area, especially in the 19th century, it remains poorly known to the public, so I wanted to present the role and importance of these two families.

Knowing our past is important for shaping our future. »The crumbs that man collects on the path of life build the bridge of his eternal future.«

KAZALO VSEBINE

1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	1
2. UVOD	2
3. CILJI	3
4. METODE	3
5. GEOPOLITIČNI DOGODKI NA SVETU V 18. STOLETJU	4
5.1 Sedemletna vojna	4
5.2 Razsvetljenstvo	5
5.3 Ameriška vojna za neodvisnost	5
5.4 Francoska revolucija: padec monarhije in rojstvo republike	6
6. REAKCIJA IN VLOGA VISokega STANU NA SLOVENSKEM V 18. STOLETJU	7
7. GEOPOLITIČNI DOGODKI EVROPE V PRVI POLOVICI 19. STOLETJA	13
7.1 Pomlad narodov	13
7.2 1836 – 1860 Pandemija kolere	14
8. REAKCIJE IN POČETJA VISokega STANU NA SLOVENSKEM V PRVI POLOVICI 19. STOLETJU	15
8.1 Pandemija Kolere	15
8.2 Leto 1848: leta revolucije so pred nami	18
9. VLOGI DVEH POMEMBNIH DRUŽIN NA SLOVENSKEM, DRUŽINI TERPINC IN URBANČIČ	20
9.1 Rodbina Terpinc	20
9.2 Rodbina Urbančič	22
10. DRUŽBENA ODGOVORNOST	25
11. SKLEP	26
12. VIRI	27
12.1 Monografija	27
12.2 Članki in časopisi	28
12.3 Arhivsko gradivo	28
12.4 Elektronski viri	29
12.5 Viri slik	29

KAZALO SLIK

Slika 1: Friderik Veliki v bitki pri Zorndorfu (<i>vir: Carl Röchling, 2022</i>) . . .	4
Slika 2: Padec Bastille (<i>vir: Jean-Pierre Houël, 2022</i>)	6
Slika 3: John Jeffrey Rakovec (<i>vir: G. Grevelle, 2022</i>)	11
Slika 4: Janez Filip Cobenzl (<i>vir: Avtor je neznan, 2022</i>)	11
Slika 5: Revolucionarne barikade na Dunaju maja 1848 (<i>vir: F. Werner, 2022</i>) .	13
Slika 6: Kriva je kolera (<i>vir: Pavel Fedotov, 2022</i>)	14
Slika 7: Grof Anton A. von Auersperg (<i>vir slike: Heinrich von Angeli, 2022</i>) .	18
Slika 8: Janez Bleiweis in Lovro Toman (<i>vir: Avtor je neznan, 2022</i>)	19
Slika 9: Blaž Terpinc (<i>vir: Matevž Langus, 2022</i>)	20
Slika 10: Fidelis Terpinc (<i>vir: Matevž Langus, 2022</i>)	21
Slika 11: Janez Nepomuk Urbančič (<i>vir: Matevž Langus, 2022</i>)	23
Slika 12: Josipina Urbančič - Turnograjska (<i>vir: Henrika Langus, 2022</i>) . . .	24

1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

- Kako je slovenski višji sloj reagiral na geopolitične dogodke 18 in 19. stoletja?
- Kakšna je bila vloga dveh pomembnih družin na Slovenskem in kako je potekal vzpon družin Terpinč in Urbančič?

2. UVOD

Osemnajsto in devetnajsto stoletje je bilo obdobje revolucij, vojn, novih idej, izumov in vzpon meščanstva ter delovnega razreda. V osemnajstem stoletju in devetnajstem je plemstvo in duhovništvo izgubilo Večino svojih privilegijev. Francoska revolucija je povzročila padec tisočletne monarhije in vzpon republike. Plemiči in višji predstavniki cerkve (škofi, kardinali...) niso izgubljali samo prioritete, izgubljali so tudi glave.

Hrup revolucije je odmeval po celotni Evropi, zato so se plemiči in predstavniki cerkve po drugih državah bali, da se bodo ideje revolucije razširile v njihove dežele. Na območju današnje Slovenije so se številni plemiči bali za svoje premoženje, družine in življenje. Raziskovalna naloga raziskuje in analizira reakcijo tedanjega plemstva na Slovenskem in plemičev v cesarski službi. Ob koncu osemnajstega stoletja je bila Evropa v vojni s Francijo.

Napoleon je hotel francoski imperij razširiti na vse strani Evrope. Ko je bil Napoleon poražen v bitki pri Waterlooju se je Evropa vrnila v obdobje pred revolucijo, ampak ne za dolgo. Pomlad narodov je sprožila revolucionarna gibanja po vsej Evropi in tudi na Slovenskem. Številni ljudje so se pridružili, revolucionarnim gibanjem med njimi številni plemiči, bogati trgovci, politiki v službi cesarstva, odvetniki.

Na Slovenskem je prišlo do epidemije s smrtonosno kolero, ki je zahtevala svoj davek med številnimi Slovenci. Tudi plemiči in bogati trgovci niso bili imuni na koso, ki je kosila v imenu epidemije. V raziskovalni nalogi bomo izvedeli, kako so slovenski plemiči pomagali svojim podložnikom in vsem slovenskim bratom, sestram, materam in očetom. Mnogi predstavniki višjega sloja so pomagali ne samo na finančni način, marsikdo jim je nudil hrano in tudi streho nad glavo.

V drugem delu raziskovalne naloge, se posebej posvečam rodbinam in njihovim vplivnim predstavnikom. Rodbini se nista zapisali v slovensko zgodovino zaradi vojaških uspehov ali znanstvenih odkritij, prav tako nista imeli plemiškega naziva, zapisali sta se v zgodovino kot uspešni trgovci, industrialci, politiki, umetniki in nenazadnje tudi pesniki. Iz njunih krogov sta poznana prva slovenska pisateljica, pesnica in skladateljica ter prvi večji, mogoče tudi najuspešnejši slovenski industrialec tedanjega časa.

3. CILJI

Moj glavni cilj pri pisanju raziskovalne naloge bo prebrati, preučiti in analizirati vso zbrano literaturo, razpoložljivo dokumentacijo in ostale pisne zgodovinske vire, katere bom poiskal v Arhivu republike Slovenije, Nacionalni in Univerzitetni knjižnici ter v Zgodovinskem arhivu Ljubljana. Poskusil bom »izluščiti« najzanimivejše podatke, da bo naloga čim bolj zanimiva, ustvarjalna in strokovna. Cilj bo raziskati in analizirati vpliv slovenskega plemstva, meščanstva na družbeno politične in tudi vojne dogodke tedanjega časa, njihov odziv na burna evropska dogajanja v povezavi z vplivom na ohranjanju slovenske kulturne dediščine. Osredotočil se bom na višji sloj slovenske družbe v 18. in 19. stoletja. Raziskovalno nalogo bom strnil z dvema zanimivima in uspešnima, mogoče bralcu neznanima, slovenskima rodbinama, Terpinc in Urbančič. Za pisanje raziskovalne naloge si zastavljam naslednje cilje:

- Preučiti korespondenco Martina Urbančiča in Žige Zoisa
- Pregledat časopisne članke iz obdobja omenjenih geopolitičnih dogodkov
- Preučitev slovenskih rodbin Terpinc in Urbančič
- Preučiti najdeno literaturo za raziskovalno nalogo.

4. METODE

S številni korespondencami, različnimi knjigami in članki iz omenjenih obdobja, bom prišel do prav zanimivih zaključkov. Korespondenca med Žigom Zoiso in Martinom Urbančičev bi naj bila pravi zgodovinski zaklad, saj bom iz nje ugotovil ogromno informacij o življenju plemstva v 18. stoletju. Podrobno bom prebral številna pisma, ki se nahajajo v Arhivu Republike Slovenije, pregledati bo potrebno večino zgodovinskih knjig in dejstev iz obdobja francoske revolucije in odziv plemstva na geopolitične dogodke tedanjega časa. Primarni viri v raziskavi bodo številne knjige in strokovni članki, nalogo želim uspešno v celoti zaokrožiti in zaključiti z analizo sekundarnih virov ob uporabi številnih časopisnih člankov, pogodb in dnevnikov tedanjega časa. Najbolj dragoceni viri bodo zagotovo pisma med akterji, ki so še danes odlično ohranjena ter ostala pisna korespondenca.

5. GEOPOLITIČNI DOGODKI NA SVETU V 18. STOLETJU

5.1 Sedem letna vojna

»Medtem ko ima večina držav vojsko, ima pruska vojska državo« (Voltaire)

18. stoletje je bilo obdobje revolucij, vojn in vzpona meščanstva. Pomemben svetovni konflikt je bila 7-letna vojna. Leta 1756 se je z napadom Prusije na Saško začela sedemletna vojna, v kateri so se vojaški spopadi razširili skoraj na vse celine.

Na eni strani so bile Prusija, Velika Britanija, Portugalska in nekaj manjših nemških držav. Na drugi strani vojne so bile Avstrija, Bavarska, Francija, Rusija, Španija, Švedska in Mogulsko cesarstvo v Indiji.

Vojaški spopadi so tako potekali v Srednji Evropi, na Pirenejskem polotoku, kjer je Španija hotela osvojiti sosedo Portugalsko. V Severni Ameriki so se spopadali Britanci in Francozi skupaj s svojimi indijanskimi zavezniki, v Južni Ameriki pa Španci in Portugalci.

Slika 1: Friderik Veliki v bitki pri Zorndorfu (vir: Carl Röchling, 2022)

5.2 Razsvetljenstvo

»Ker smo vsi enaki in neodvisni, nihče ne sme škodovati drugemu v njegovem življenju, zdravju, svobodi ali premoženju.« (John Locke, 1689)

Razsvetljenstvo je bilo intelektualno in filozofsko gibanje, ki je prevladovalo v Evropi v 17. in 18. stoletju z globalnimi vplivi in učinki. Razsvetljenstvo je vključevalo vrsto idej, osredotočenih na vrednost človeške sreče, iskanju znanja, pridobljenega z razumom in dokazi čustev, ter ideale in vrednote, kot so svoboda, napredek, sožitje, bratstvo. V burnem času revolucij so se porajale tudi zahteve po ločitvi cerkve od države.

Razsvetljenstvo ima svoje korenine v evropskem intelektualnem in znanstvenem gibanju, znanem kot renesančni humanizem, ki je svoje temelje gradil med drugim tudi na znanstveni revoluciji in mislih filozofa Francisa Bacona. Nekateri datirajo začetek razsvetljenstva nazaj v objavo Renéja Descartesa, Razprave o metodi leta 1637. Mnogi zgodovinarji datirajo konec razsvetljenstva z začetkom 19. stoletja, zadnje predlagano leto zatona razsvetljenstva pa je povezana s smrtjo Immanuela Kanta, leta 1804.

Filozofi in znanstveniki tega obdobja so svoje ideje široko širili ob srečanjih na znanstvenih akademijah, prostozidarskih ložah, literarnih salonih, kavarnah ter v tiskanih knjigah, revijah in brošurah. Ideje razsvetljenstva so spodkopale avtoriteto monarhij in katoliško cerkev ter utrle pot političnim revolucijam 18. in 19. stoletja.

5.3 Ameriška vojna za neodvisnost

»Mislim, da je majhen upor občasno dobra stvar.« (Thomas Jefferson, 1788)

Ameriška vojna za neodvisnost je potekala od leta 1775 do 1783 med trinajstimi kolonijami in britansko kolonialno silo. To je bil vrhunec ameriškega gibanja za neodvisnost in je po razglasitvi neodvisnosti leta 1776 in ustanovitvi Konfederacije leta 1777 pripeljal do njenega zmagovitega zaključka in nastanka Združenih držav Amerike.

5.4 Francoska revolucija: padec monarhije in rojstvo republike

»Skrivnost svobode je v izobraževanju ljudi, medtem ko je skrivnost tiranije v tem, da ostanejo nevedni.« (Maximilien Robespierre)

Zahteve po reformah so nastopile na prehodu v 19. stoletje. Ludvik XVI. je zaradi nesposobnosti in razkošnega življenja povzročal vse večje nezadovoljstvo med ljudstvom, državna blagajna je bila prazna zaradi dragih in dolgotrajnih vojn, ljudje pa lačni zaradi obdobja slabih letin. Vso politično oblast sta imela plemstvo in duhovščina, predstavniki teh slojev so živeli v izobilju, večina kmečkega prebivalstva pa v revščini iz dneva v dan.

Meščanstvo je ostalo brez političnih pravic in moralo je plačevati visoke davke. Številni meščani so se povezali z delom nezadovoljnega plemstva in začeli upor proti absolutni kraljevi oblasti ter fevdalnemu sistemu, ki se utemeljuje v idejah razsvetljenstva. Že prvo leto revolucije so nekdanji fevdalni voditelji, plemstvo in cerkev, izgubili vse privilegije in večino svoje moči in lastništva. Drugo fazo dogajanja so zaznamovali spori med liberalci, napredno mislečimi in podporniki starega reda, ki so poskušali izničiti in zavreči reforme.

21. januarja 1793 je bil usmrčen kralj Ludvik XVI., kar je državi Franciji prineslo obsojanje in zgražanje mednarodnih razsežnosti. Zunanje grožnje so v veliki meri oblikovale revolucijo in v revolucionarnih vojnah s sosednjimi silami so bili Francozi uspešni zaradi inovacij v oborožitvi in načinu ter doktrini vojskovanju, kot je bila uvedba nabornišva¹. Znotraj države se je upor radikaliziral, na oblast je prišel Maximilien Robespierre, s katerim se je začela vladavina terorja in ustrahovanja z množičnimi usmrčitvami sovražnikov revolucije.

Slika 2: **Padec Bastille** (vir: Jean-Pierre Houël, 2022)

Revolucija se je končala s prihodom Napoleona na oblast in začetkom Napoleonovih vojn, ki so ponesle idejo revolucije širom Evrope.

¹nabornik - vojaški obveznik pred služenjem vojaškega roka

6. REAKCIJE IN VLOGA VIŠKEGA STANU NA SLOVENSKEM V 18. STOLETJU

V 18. stoletju so svet pretresle revolucije, vojne in vzpon meščanstva. V tem čas so se slovenski trgovci uspeli finančno okoristiti, postali so tudi lastniki gradov, posestev in gozdov, nekateri so se celo povzpeli do plemiškega naslova in si pridobili službe visokih uradnikov. Eden izmed ljudi, ki so uspeli, kot uradniki je zagotovo Jožef Potočnik, 26. septembra 1786 je postal župan Ljubljane in vodil je mesto do 24. junija 1787. Kot župan je pokazal svoje odlične organizatorske sposobnosti. Po tem je bil apelacijski svetnik pri apelacijskem sodišču v Celovcu. Tu je slovel kot izvrsten pravnik, ki so mu bili poverjeni posebno težki in kočljivi primeri. Leta 1790 mu je cesar za njegove usluge podelil tudi plemiški naslov. Do smrti 1808 je služboval še na različnih pomembnih mestih. Bil je eden največjih pravnih talentov na Slovenskem, pred letom 1848. Kot zaveden Slovenec nikoli ni zatajil svojega rodu in je bil v stalni zvezi z rodoljubnimi krogi na Kranjskem².

Naslednji domoljub Jožef Desselbrunner, se je vzel do plemiškega naziva s svojo odločnostjo in trdim delom. Jožef Desselbrunner je bil suknar. V začetku svoje dolgoletne kariere je podedoval tovarno za izdelovanje suknja, ki pa je bila v zelo slabem stanju. Po letih obnove je zaposloval naslednjih dvajset let več kot 1000 delavcev. Tako je spodbujal gospodarstvo s predilstvom in tkalstvom ter v nerodovito deželo Kranjsko med ljudi vnesel novo upanje. Med sedemletno vojno je zalagal cesarjevo vojsko z uniformami, hrano in strelivom³.

Posameznik, ki se je rodil kot sin opekarja in se je prebil vse do položaja lastnika gradu in prijatelja Žige Zoisa, je prednik avtorja tega raziskovalnega dela, Martin Urbančič.⁴ Med 18. stoletjem so politične in socialne strani terezijansko-jožefinskih reform grozile z izničenjem ali vsaj omejitvijo moči plemstva na lokalni ravni. Ideal režima je bila absolutna, centralistična monarhija, do katere naj bi prišli z izgradnjo centraliziranega birokratskega aparata, vodenega z Dunaja. Odpravili ali vsaj omejili naj bi javne funkcije deželnih stanov, zemljiških gospodov in mestnih avtonomij. Neposredni cilj reform je bilo povečanje davkov in drugih prihodkov države ter krepitev vojske preko novega, za tisti čas modernega, sistema rekrutacije⁵. Plemstvo nad takim razvojem dogodkov razumljivo ni bilo niti najmanj navdušeno. V poznih 80. letih 18. stoletja se je po vsej monarhiji začel upor proti dunajskemu birokratskemu centralizmu in ostalim jožefinskim reformam. Razsvetljenska načela, ki jih je Jožef II. želel udejanjiti v svoji

² Miha Preinfalk, *Plemiške rodbine na Slovenskem 18. stoletje 1. del*, Viharnik D.O.O., Ljubljana, 2014, str. 97-99

³ Miha Preinfalk: *Plemiške rodbine na Slovenskem 18. stoletje 1. del*, Viharnik D.O.O., Ljubljana, 2014, str. 20

⁴ Miha Preinfalk, *"To in nič drugega je volja gospode" Nekaj utrinkov iz vsakdanjega življenja na Brdu v drugi polovici 18. stoletja*, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana, 2004, str. 154

⁵ Anton Tomaž Linhart, et al., *Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije I in 2*, Slovenska matica, Ljubljana, 1981, str. 305.

politiki, niso nikoli bila deležna velike podpore. Ostala so omejena na majhno skupino plemičev, klerikov in meščanov. Na našem, slovenskem, prostoru so bili pristaši jožefinskih reform v večjem številu zastopani v Gradcu in Trstu medtem, ko so bili podporniki v Ljubljani in Celovcu redkejši⁶. Poleg odvzemanja javnih funkcij je plemstvo motila nova davčna regulacija, ki je predvidela enoten davek za vse posestnike, zmanjševala je pravice zemljiških gospodov in jih spreminjala v rentnike zemljišč. Nič manj niso bili plemiči ogorčeni nad podreditvijo skupnim sodiščem in obveznostjo osebne prisotnosti tudi obtožencev na sodišču, kajti v njihovi odsotnosti so bili le ti po navadi spoznani za krive.

Po smrti Jožefa II, je breme reševanja napetega položaja v monarhiji padlo na pleča njegovega brata, novega cesarja Leopolda II. Leopold je bilo odločen, da razreši napeto (politično) ozračje v monarhiji, hkrati pa si je želel ohraniti vsaj nekaj reform pokojnega brata. V zameno ohlajanja političnega prostora je bil pripravljen stanovom vrniti nekaj oblasti na deželno nivoju. Leta 1791 je obnovil družbene stanove in urade po obliki iz terezijanske dobe. Kranjska je ponovno dobila svojo deželno vlado. Pomiritev osrednje oblasti s stanovi na Kranjskem je tekla brez večjih pretresov, podobno kot v drugih avstrijskih deželah. Leopold je bil pripravljen prisluhniti pritožbam deželnih stanov in jih je 1. maja 1790 povabil, naj mu pošljejo svoje vizije in pripombe na reforme. Tudi kranjsko plemstvo je podalo svoje predloge cesarju. Eden izmed takšnih je bil grof Kajetan Auersperg, ki je julija 1790 kot dvorni komisar poročal iz Kranjske cesarju Leopoldu II., o socialnih in gospodarskih razmerah na Kranjskem. Menil je, da bi morali biti uradniški položaji od položaja okrožnega glavarja navzgor pridržani plemstvu. Šole za kmete in meščane so se mu zdele nepotrebne in bi jih odpravil, dostop do šol bi pridržal plemstvu. Ljudstvo mora ostati neumno in pobožno, saj bi njegovo prosvetljenje lahko privedlo do podobnih dogodkov, kakršne so lahko v tistem času spremljali v Franciji. V svojih razmišljanjih ni bil osamljen, saj je podobne nazore v svoji vlogi na deželne stanove izpričal tudi Filip Jožef grof Wallensberg⁷.

V podobnem tonu je bil podan tudi elaborat⁸ avtorja grofa Jurija Jakoba Hohenwarta, ki je bil predan cesarju, kot odgovor na spomenico ljubljanskega odvetnika in zagovornika kmetov Jožefa Luckmanna. Hohenwart je v elaboratu branil stališča plemstva, tudi pravico do svobodnega razpolaganja z zapadlimi zakupnimi kmetijami, medtem ko Luckmanna obtoži hujskanja k upor⁹. Ti primeri nakazujejo, da je bila spomenica kranjskih stanov kompromis med različnimi pogledi kranjskega plemstva, posamezni plemiči z radikalnejšimi stališči so zato morali svoje poglede izraziti v

⁶ Peter Vodopivec, *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja*, Modrijan, Ljubljana 2006, str. 9.

⁷ Anton Tomaž Linhart, et al., *Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije I in 2*, Slovenska matica, Ljubljana 1981, str. 332

⁸ Elaborat- izčrpen, strokovno dokumentiran spis o kaki stvari

⁹ Anton Tomaž Linhart, et al., *Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije I in 2*, Slovenska matica, Ljubljana 1981, str. 334 – 335.

osebnih dopisih na osrednje oblast oziroma so ostali (vsaj pisno) neizrečeni. Napeto je bilo tudi na zunanjepolitičnem področju. Francoska revolucija se je kmalu po začetku leta 1789 iz notranjepolitične zadeve razplamtela v vseevropsko temo. Jožefinske reforme so grozile z omejitvijo vpliva plemstva na politiko in upravno ureditev, na drugi strani revolucionarna Francija vstopa v vojno proti nasprotnikom z geslom: »*Liberté, égalité, fraternité*« (svoboda, enakost, bratstvo).

Kranjsko plemstvo je lahko informacije o dogodkih v Franciji prebiral v dveh časnikih, ki sta izhajala v Ljubljani. Časopis *Laibacher Zeitung* je do oktobra 1789 izčrpno in s simpatijami poročal o dogodkih v Franciji (predvsem v Parizu), po oktobru 1789 pa v časopisu prevladajo revoluciji nenaklonjena, odklonilna stališča.

V avstrijskih deželah in tudi na Kranjskem je odmev francoske revolucije šibak. Spomladi 1790 je na Kranjskem in Spodnjem Štajerskem izbruhnilo nekaj kmečkih uporov, ki jih mora zadušiti vojska.

Tudi znani mecen slovenskih razsvetljencev baron Žiga (Sigismund) Zois se je bal vplivov francoske revolucije na kmete, ki bi lahko posegli po oblasti in maščevanju do plemstva. Iz ohranjene korespondence je razvidno, da se je bil odnos barona Zoisa do podložnikov takšen kot odnos večine zemljiških gospodov konec 18. stoletja, ponižujoč. Po izbruhu francoske revolucije je v svojih pismih upravitelja posestva Martina Urbančiča začel pozivati k prijaznejšemu ravnanju s kmeti, kajti v strahu je menil, da: »so stvari prišle tako daleč, da je dovolj že majhna iskra za sprožitev požara.« V pismu datiranemu z dne, 2. april 1790, je zapisal: »Čas nas bo naučil, da si ljudstvo ne bo več dovolilo, da se z njim igrajo.«¹⁰

Aprila 1794 so na Dunaju aretirali več veleizdajalcev, »jakobincev«. Vodja revolucionarnega duha je bil plemič, baron Andreas Riedl, bivši vzgojitelj otrok Leopolda II. Iz naših krajev se med osumljenimi »jakobinci« pojavljata le dve imeni, v obeh primerih gre za plemiča: Leopolda Stanislava grofa Hohenwarta, sina že omenjenega Jurija Jakoba grofa Hohenwarta, in barona Siegfrieda Taufferera. Prvi se je na Dunaju priključil Riedlovemu krogu, bil skupaj z njim aretiran in poslan na prestajanje zaporne kazni. Precej bolj je bil v francosko revolucijo vpleten baron Taufferer. Ta nekdanji vojak, poslovnež in član dunajske prostozidarske lože je po seriji neuspešnih poslovnih naložb in druženju z »jakobinci« na Dunaju med jesenjo 1793 in aprilom 1794, pobegnil v Benetke, kjer se je povezal s francoskim konzulom. Na pobudo Augustina Robespierre¹¹ (brata je Maximilien Robespierre) je organiziral odred, sestavljen iz dezertarjev avstrijske vojske. Njegovo najpomembnejše dejanje je bila izdelava (precej utopičnega) načrta za vstajo v Vojni krajini, ki naj bi zanetila vsesplošno vstajo proti Habsburžanom¹².

¹⁰ Dana Zwitter-Tehovnik, *Wirkungen der Französischen Revolution in Krain*, Geyer Edition, Dunaj, 1975 str. 59- 60.

¹¹ Janez Cvirn, *Ilustrirana zgodovina Slovencev, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1999, str. 202*

¹² Peter Vodopivec, *Kranjski jakobinec baron Siegfried von Taufferer in Francija*, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 1990, str. 6

Njegovo početje so budno spremljali avstrijski agenti v Genovi. Med vojaško uporniško operacijo je 10. novembra 1795 padel v avstrijsko ujetništvo, od koder so ga prepeljali na Dunaj. Tam so mu sodili kot veleizdajalcu in dezerterju, ušel pa ni tudi kazni za svoje gospodarske prestopke. Obsojen veleizdaje je bil na Dunaju 24. maja 1796, usmrčen.

Francoska revolucija je s svojim nastankom odprla tudi vrata vojne, ki so se začele leta 1792 in so trajale vse do 1815. Vojne so kritično poslabšale razmere v cesarskem gospodarstvu, povzročile so finančno krizo, povečana količina bankovcev v obtoku je botrovala visoki inflaciji. Davki so se dvigovali in ljudje so vse težje živeli. Prebivalstvo je bilo najbolj prizadeto na območjih, kjer so potekali boji ter na ozemljih, kjer so napredovale ali se umikale vojaške enote. Po letu 1806 pa je še Napoleonova celinska zavora ohromila trgovino in prevoznništvo in tako poglobila krizo. Pogled slovenskega tkalca in pesnik Miha Andrača, iz leta 1793, najlepše opiše tedanje dogodke:

*»Kje ste leta vi pokoja, mirne leta, kam ate šle?
Le od žolda in poboja sliši ino vidi se.
Na Francoskem se začelo, dobro ve to vsaki sam;
kdaj, kako bo konec vzelo, to je celo skrito nam.« (Miha Andrač, 1793)*

Še manj pokoja in miru je bilo leta 1797. Prejšnje leto je general Napoleon Bonaparte postal glavni poveljnik francoske vojske v Italiji in je v kratkem času odločil vojno v francosko korist. Njegove čete so spomladi leta 1797 prvič prišle v slovenske dežele. Prodirale so preko Primorske, Koroške in Kranjske proti Dunaju in se ustavile globoko na Štajerskem, pri Leobnu, kjer je bilo sklenjeno premirje. Zaradi avstrijske propagande je vladal velik strah pred francoskimi revolucionarji, zato so si skušali Bonaparte in njegovi generali z obzirnim ravnanjem do deželnega prebivalstva zavarovati hrbet pri prodiranju v osrčje Avstrije. Napoleon je z razglasom, ki ga je 1. aprila 1797 iz Celovca naslovil »na Krajnce«, želel pomiriti sovražne strasti takratnega deželnega prebivalstva.

Po sklenitvi leobenskega premirja so se francoske vojske vračale v Italijo. Dne 28. aprila 1797, je pripotoval v Ljubljano tudi Napoleon, se ustavil v škofijski palači in še isti dan odpotoval dalje proti Trstu. To je bilo prvo srečanje slovenskega in francoskega naroda.¹³

¹³ Branko Reisp, *Francoska revolucija, Napoleon in Slovenci: ob 175-letnici začetka francoske revolucije*, Zgodovinsko društvo za Slovenijo, sekcija za krajevno zgodovino, Ljubljana 1964, str. 200-204

Slika 3: **John Jeffrey Rakovec**
(vir: G. Grevelle, 2022)

John Jeffrey Rakovec je bil leta 1771 v Sloveniji rojeni plemič, ki se je pridružil britanski vojni mornarici in postal njen kontraadmiral.

Je pomemben del slovenske pomorske zgodovine. Rakovec je sodeloval v napoleonskih vojnah, v kateri se je pod poveljstvom admirala Nelsona boril proti Francozom.¹⁴

Slika 4: **Janez Filip Cobenzl**
(vir: Avtor je neznan, 2022)

Vredno je zagotovo še omeniti enega največjih slovenskih diplomatov, ki je bil aktiven od začetka ameriške vojne za neodvisnost in vse do konca Napoleonovega imperija, Slovenca Janeza Filipa Cobenzla.

Rodil se je 28. maja v Ljubljani, v znani plemiški družini Cobenzl. Janez Filip Cobenzl je odraščal v Gorici in na Predjamskem gradu. Leta 1777 je spremljal cesarja Jožefa II na obisku pri njegovi sestri, kraljici Marie Antoinette v Franciji.

¹⁴ Pavlina Bobič, Mateja Matjašič Friš, Igor Grdina, *Tvorci slovenske pomorske identitete*, Založba ZRC, Ljubljana, 2010

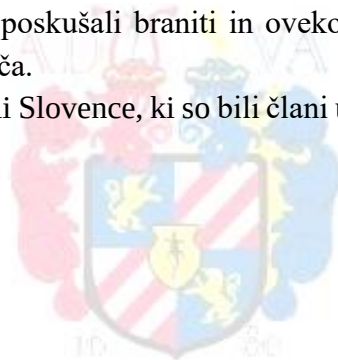
Takoj zatem je Cobenzl, kot habsburški odposlanec, odpotoval v Berlin, da prepreči pruskemu kralju Frideriku Velikemu vstop v vojno za bavarsko nasledstvo, a žal mu to ni uspelo in vojna med Avstrijo in Prusijo je bila neizogibna. Leta 1779 je Cobenzl sklenil »Teschenski mir« in nato prevzel funkcijo avstrijskega vicekanclerja. Na koncu leta 1792, pa je nasledil državnega kanclerja princa Wenzela Antona iz Kaunitz-Rietberga.

Bil je dober poznavalec Slovencev in slovenščine ter je ob sklenjenem mirovnem sporazumu, med avstrijskim cesarstvom in francoskim imperijem, v Schönbrunnu v noči iz 15. na 16 oktober 1809, tudi informiral Napoleona o narodnostnih razmerah v Ilirskih provincah, podal mu je mnenje o slovenski regiji, narodu in kulturi.

Omogočil je šolanje slikarju Francu Kavčiču. Cobenzl je ostal Kavčičev mecen in zaščitnik vse do svoje smrti.

Umrli je 30. avgusta 1810. Po propadu Napoleonovega imperija so Slovenci ponovno postali del Habsburžanke monarhije. Slovenski narod in Slovenci pa so ponovno leta 1848, poprijeli za orožje, zaradi družbeno političnih razmer, ki bi lahko vodile tudi v vojno. Slovenski izobraženci in intelektualci so svoje revolucionarne misli in slovensko kulturo, namesto z orožjem poskušali braniti in ovekovečiti z besedami, s peresom, kajti le to je močnejše od meča.

V tem obdobju bomo spoznali Slovence, ki so bili člani uglednih tudi plemiških družin.

7. GEOPOLITIČNI DOGODKI V EVROPI V PRVI POLOVICI 19. STOLETJU

7.1 Pomlad narodov

Pomlad narodov je izraz, ki se uporablja za opis vrste revolucionarnih in nacionalnih gibanj, ki so se zgodile v Evropi od leta 1848 do leta 1849. Zasnova »narodov« se nanaša na družbe, ki želijo sodelovati pri vladanju, na družbene razrede, ki želijo izboljšati svoje življenjske razmere in narodnosti, ki se borijo za avtonomijo, neodvisnost ali združitev znotraj same ene države. Med pomladjo narodov so se tako razkrili trije revolucionarni trendi, povezani s:

- političnim,
- družbenim ali
- nacionalnim sistemom.

Revolucionarne eksplozije so zajele skorajda ves evropski kontinent. V Združenem kraljestvu Velike Britanije in Irske ter v ruskem carstvu teh revolucionarnih gibanj ni bilo zaznati. Na Pirenejskem polotoku so se odvijali le kmečki upori.

Revolucionarna gibanja v eni državi so vplivala na druge narode po evropski celini. Z dogodki in informacijami, ki so se bliskovito širile po kontinentu, so se revolucionarne vstaje vrstile ena za drugo in Evropa je postala sod smodnika. Prenekateri Slovenci so svoje ideje implementirali v drugih regijah, pri drugih narodih.

Slika 5: Revolucionarne barikade na Dunaju maja 1848 (vir: F. Werner, 2022)

7.2 1836 – 1860 Pandemija kolere

Pandemija kolere, svetovnih razsežnosti, je bolezen, ki je v tistem času izvirala iz Indije.

V Rusiji je zaradi kolere umrlo več kot milijon ljudi. V letih od 1853 do 1854 je epidemija v Londonu zahtevala več kot 10.000 življenj in 23.000 smrti po celotnem Združenem Kraljestvu. Kolera je botrovala največji svetovni mortaliteti tedanjega časa, njene razsežnosti bi skorajda lahko primerjali s Špansko gripo ali morda s črno smrtjo, ki je kosila sredi 14. stoletja.

Slika 6: Kriva je kolera (vir: Pavel Fedotov, 2022)

8. REAKCIJE IN POČETJA VISOKEGA STANU NA SLOVENSKEM V PRVI POLOVICI 19 STOLETJU

8.1 Pandemija Kolere

Plemstvo

Pomemben dogodek 19. stoletja na slovenskem je bila epidemija Kolere ki je pokosila številna slovenska življenja. Epidemija kolere se je razširila po celotni današnji Sloveniji. Zagotovo je najbolj slavna in znana žrtev epidemije na slovenskem francoski kralj Karel X., ki je 6. novembra 1836 umrl v Gorici star devetinsedemdeset let. Karel X. se je po, julijski revoluciji leta 1830, odpovedal francoskemu prestolu in je živel najprej na Škotskem, nato nekaj let na Češkem v Pragi, od koder ga je pot zanesla v Gorico, kjer je žal umrl le sedemnajst dni po prihodu v slovensko deželo, v gradu Grafenberg grofov Coroninijev. Številni slovenski plemiči so pomagali obolelim in siromašnim. Prvi od omenjenih je zagotovo Anton baron Zois plemeniti Edelstein¹⁵, pranečak znanega slovenskega razsvetljenca, Žige Zoisa. Baron Anton Zois je v času epidemije svojim nekdanjim revnim podložnikom na graščini Brdo pri Kranju, pomagal v pripravi in razdeljevanju hrane, vina in denarja. Dopisnik Novic poroča, da je baron Zois najel človeka, ki je hodil po vaseh in pregledoval stanje bolezni na terenu. Hrano je grajski oskrbnik Hafner revnim delil preventivno in ne šele potem, ko so ljudje že zbolevali.

Znani primer pomoči obolelim, je ravnanje deželnega predsednika Gustava grofa Chorinskega, ki je daroval več kot šestdeset goldinarjev, s pomočjo katerih so uspeli deliti hrano, predvsem govejo juho, revnim v bistrškem okraju, po vaseh Koritnice, Trpčane, Kuteževo in Šembije, pomoč je segala tudi v loški okraj, vse do Notranjske in Dolenske. S svojim denarjem je pomagal celotni »slovenski« deželi. Prav tako so samo v dveh dneh ljudem uspeli razdeliti tudi 44 funtov¹⁶ mesa. Z lastnim zgledom darovanja je ljudi pozival in jih vzpodbujal k darovanju denarja za nesrečnike. Novice poročajo, da je deželni predsednik obiskoval vasi, hodil po hišah in tolažil bolnike, kar je na preprosto prebivalstvo naredilo velik vtis. Verjetno je visoki, obisk slovenskega plemiča ljudem, ponovno vlil upanja in vere, da oblast le ni pozabila nanje.

¹⁵ Baron Anton Zois (1808–1873) je bil znan kot velik humanist in filantrop. Kot župan občine Predoslje je sezidal šolo, podpiral narodna društva in skrbel za reveže. Kot predstavnik veleposestnikov je bil izvoljen v kranjski deželni zbor. Bil je vnuk Jožeta Zoisa, brata Žige Zoisa

¹⁶ 1 funt (Pfund) = 0,560 kg

Lastnik posestva Slap v Vipavski dolini grof Wolfgang von Lichtenberg je revnim daroval 30 goldinarjev.¹⁷ Andrej grof Hohenwart je Kranjce pozival k darovanju z besedami:

*»Blagoserčnim krajncem še klicanje ubožnosti nikoli ni zastonj na ušesa bilo,
in kjer koli je veljalo, kaj dobrega in blazega storiti,
je bila naša domovina še vselej spredej. Torej čemu opominjati?
Vsak spozna velikost sedanje sile,
serce pa bije vroče in usmiljeno
v persih vsacega krajnca.«* (Andrej grof Hohenwart)

Da je poziv grofa Hohenwarta dejansko obrodil sadove, dokazujejo ohranjeni sezname dobrotnikov, plemenitih prebivalcev Kranjske, trga Senožeče, kjer je 35 ljudi skupno darovalo 115 goldinarjev za bolnike.

Karel knez Auersperg, lastnik gospostva Poljane, je daroval 50 goldinarjev. Ljubljanski knezoškof Anton Alojz Wolf je daroval 30 goldinarjev. Drugi najbogatejši aristokrat na Dolenjskem baron Gusič je žal za podložnike svojih posestev v okraju Črnomelj daroval le pet goldinarjev ter kasneje na Wolfovo prošnjo daroval še dodatnih borih pet goldinarjev.

V Kamni Gorici, kjer so bile pandemične razmere še posebej kritične, je domačinu dr. Lovru Tomanu, za revne uspelo zbrati celo 300 goldinarjev.¹⁸ Revnim v Planini sta tržaška trgovca viteza Karol Ferdinand in Konstantin Reyer poslala 200 goldinarjev pomoči.¹⁹ Za revne bolne je 500 goldinarjev daroval na Kranjskem rojeni Felix Marquis Gozzani de St. Georges iz Piemonta.

¹⁷ *Laibacher Zeitung*, 27. avgust 1855, številka 195

¹⁸ Dr. Janez Bleiweis, 12. september 1855, *Novičar iz avstrijskih krajev, Kmetijske in rokodelske novice*, številka 73

¹⁹ Dr. Janez Bleiweis, 22. avgust 1855, *Novičar iz raznih krajev, Kmetijske in rokodelske novice*, številka 67

Višji meščanski sloji

Čeprav epidemija kranjskih višjih slojev ni občutneje prizadela, so se slednji vseeno vznemirili. Da je bila kolera julija 1836 osrednja tema pogovorov višje meščanske družbe, smemo sklepati na podlagi korespondence družine vodilnega slovenskega gospodarstvenika, trgovca in industrialca Fidelisa Terpinca, ki je živela na gradu Fužine, v času epidemije pa sta zakonca Terpinca odšla v Gradec.

Franc Češko (Zeschko) v pismih hčerki Jožefini, poročeni Terpinca, konec junija opisuje razmere v Ljubljani, pri čemer epidemiji nameni kar polovico pisma. Opisuje, kako zdravniki, z vozovi nenehno obiskujejo bolne, lekarnarji pa nimajo miru cele noči. Bil je mnenja, da naj Fidelis in Jožefina Terpinca ne vračata v Ljubljano, saj ni priporočljivo zapuščati čistega štajerskega zraka. Nasvet pospremi z opazko, da morda vse skupaj ni tako zelo nevarno in da se o resnosti situacije že malo pretirava. Za epidemijo krivi nenavadno vreme in se sprašuje o vplivu kometov in sonca. Mihael Pregl je Terpinčevim pisal, kako je zaradi strahu pred kolero za kapjo umrl baron Zois.²⁰

O pandemiji v Ljubljani in v Kranju sta Terpinčevim z gradu Turn (Preddvor) pisala Janez Nepomuk Urbančič z ženo Josipino (starša Josipine Turnograjske). V Kranju naj bi bolezen nepričakovano izbruhnila 5. julija, zbolelo naj bi 170 ljudi. Josipina pismo zaključi, »Kaj torej lahko storimo, kot da se predamo in zaupamo Bogu in čakati na našo usodo.«²¹

V času kolere na slovenskih tleh se je mogoče razvila prepovedana ljubezen. Dr. Ivan Terpinca, bratranec Fidelisa Terpinca znanega kot največjega slovenskega industrialca tedanjega časa, je znan po njegovem zapletu s Primičevo Julijo, ki ga lahko povzamemo vsaj iz dveh virov. Ernestina Jelovšek omenja, da sta se Terpinca in Julija srečala v Preddvoru, kamor se je Primičevka s hčerko leta 1836 umaknila pred kolero. Ivan Terpinca je po tistem pogosto prihajal na obisk v Ljubljano, sicer je bil povabljen, toda stara Primičevka je ob teh priložnostih Julijo vedno poslala z doma. Končno je doktor sprevidel njeno igro, in ga ni bilo več blizu hiše Julije Primic. Kuharici pa naj bi Primičevka nekoč dejala: »Takle nihče si domišlja, da bi mu dala svojo hčer.«²²

Skoraj enako zgodbo navaja Kidrič, časovno sovпада z Jelovškino, ki bi se naj zgodila na Dvoru pri Kamniku, kamor je Primičevka z Julijo prav tako odhajala na oddih. Tam naj bi bila Julija »neprisiljeno občevala z dr. Ivanom Terpincom«, kar pa je doktorja navedlo na misel, »da se sme potegovati za Julijo roko«, ki je bila tedaj že zaročena s Scheuchenstuelom.²³ Julija je bila občudovana s strani našega romantičnega pesnika Franceta Prešerna, poročena z Jožefom von Scheuchenstuelom in mogoče je v dnu srca še vedno ljubila Ivana Terpinca.

²⁰ Karel baron Zois, nečak in dedič Žige Zoisa, je umrl 7. julija 1836

²¹ SI AS 1296 Terpinca Fidelis, 1824-1836 (Fond/zbirka)

²² Janez Mušič, *Sila spomina, Mladinska knjiga, Ljubljana 1986, str. 18.*

²³ V Preddvoru sta se v poletnem času večkrat mudili; prav v letu kolere ju omenja Janez Nepomuk Urbančič v pismu Fidelisu (in Höflein befindet sich schon seit 10 Tagen die Frau Primitz samt der schönen Tochter Julie; P 141).

8.2 Leto 1848: leta revolucije so pred nami

Na Slovenskem so se naredila številna nacionalna gibanja, ki so spodbujala ideje nacionalizma in širjenje slovenskega jezika. V raziskovalni nalogi bomo govorili o ljudeh, ki so živeli v višjem sloju družbe. To so bili plemiči, bogati trgovci, višje duhovništvo, ipd.

Grof Anton Alexander von Auersperg, je bil krajnski plemič in politik, močno povezan s Kranjsko in jo je imel za svojo domovino.

Auerspergov dober odnos do Slovencev in slovenskega jezika se je izoblikoval predvsem skozi njegovo literarno ukvarjanje s slovenskimi ljudskimi pesmimi. Podpiral je slovenski nacionalizem kljub temu, da je bil v času revolucij leta 1848²⁴ podpornik nove, enotne nemške države, v katero naj bi spadale tudi vse slovenske dežele. Zaradi svojega razmišljanja je prišel v samo nasprotje gibanja Zedinjene Slovenije. Ne glede na navedeno so mu bili slovenski časopisi naklonjeni in so ga imenovali slavni domorodec.

Slika 7: **Grof Anton Alexander von Auersperg**
(vir slike: *Heinrich von Angeli*, 2022)

²⁴ *Grof Anton Alexander von Auersperg*, 3. maj 1848, *Mojim slovenskim bratam!*, *Kmetijske in rokodelske novice*, številka 18

Lovro Toman se je rodil v premožni fužinarski družini²⁵. Bil je uspešen politik in osebni prijatelj slovenskega revolucionarja Janeza Bleiweis. Kot pesnik in pisatelj, v času pomladi narodov je bil najbolj poznan po tem, da je na vrhu ljubljanskega gradu nemško zastavo zamenjal z belo, modro, rdečo trobojnico. Kot politik in poslanec se je zavzemal proti dualizmu med Ogrsko in deželami zastopanimi v državnem zboru. Dosledno se je zavzemal za uporabo slovenskega jezika ter s tem bogatil slovensko kulturo. Bil je idejni vodja ustanovitve Slovenske matice in tako leta 1865 postane njen prvi predsednik.

Slika 8: Janez Bleiweis in Lovro Toman
(vir: Avtor je neznan, 2022)

Janez Bleiweis vitez Trsteniški je leta 1843 ustanovil revijo Kmetijske in rokodelske novice in jo urejal vse do svoje smrti leta 1881. Ukvarjal se je z gospodarskimi in kulturnimi vprašanji v slovenskih deželah. Med Pomladjo narodov, leta 1848, se je aktivno vključil v politiko in podprl revolucionarno gibanje Zedinjene Slovenije. Na začetku ustavne dobe v Avstrijskem cesarstvu se je Bleiweis uveljavil kot vodja slovenskega narodnega gibanja.

Ljubljanski zbor je leta 1848 liberalnega grofa Hohenvarth Andreja²⁶ priporočil za poslanca v Frankfurtu.

Za Državni zbor, na Dunaju leta 1848, so v Ljubljani izbrali dva liberalna krajnska plemiča, ljubljanskega knezoškofa Antona Alojza Wolfa in grofa Riharta Blagaja, ki sta to funkcijo sprejela.²⁷

Leta 1848 je bila v Mariboru ustanovljena narodna straža. Poveljnik narodne garde oziroma straže je bil liberalni baron Ferdinand Rast.²⁸

²⁵ Primož Kočar, Janez Cvirn, Lovro Toman, poslanec v dunajskem državnem zboru: magistrsko delo, Ljubljana, 2004

²⁶ Grof Anton Alexander von Auersperg, 3. maj 1848, Mojim slovenskim bratam!, Kmetijske in rokodelske novice, številka 18

²⁷ 14. junij 1848, Od poslancov za Dunajski zbor, Kmetijske in rokodelske novice, številka 24

²⁸ Sašo Radovanovič, Senka Dreu, Kronika mesta Maribor II. Založba Roman, Ljubljana, 2020, str. 115-116

9. VLOGI DVEH POMEMBNIH DRUŽIN NA SLOVENSKEM, DRUŽINI TERPINC IN URBANČIČ

9.1 Rodbina Terpinc

Družina Terpinc ni bila plemiške krvi in njeni člani se niso rodili z zlato žlico v ustih. Za slovenski narod je vsaka generacija pridala kamenček v mozaiku slovenske zgodovine.

Prvi omembe vreden član, je na svet prijel v Kranju, 28. januarja 1759, Blaž Terpinc. Postal je član ključarskega sveta, ki je upravljal premoženje kranjskih cerkva in se je leta 1811 izkazal kot časten mož, ki je ob velikem požaru prispeval levji delež, petdeset goldinarjev, za nove cerkvene zvonove. Bil je bister in ambiciozen ter poznan kot domoljub in ljubitelj vsega slovenskega.

Slika 9: Blaž Terpinc
(vir: Matevž Langus, 2022)

Ukvarjal se je s trgovino z žitom in deželnimi pridelki. Prodajal je tudi slovenski med, ki ga je delno prideloval sam v čebelnjakih v Vogljah, delno pa kupoval v Ljubljani in po Gorenjskem. Preprodajal je še uvoženo sadje in zelenjavo, kolonialno blago, tkanine in kovaške izdelke. Precej dolgo se je ukvarjal tudi z dobavo hrane za vojsko.²⁹ V zakonu z Elizabeto Grilc se mu je rodilo enajst otrok, vendar jih je več kot polovica umrla že v mladosti. Deveti otrok je bil njegov naslednik sin Fidelis. Blaža, je 29. junija 1836 pokopala kila. Blaž Terpinc, je tlakoval zgodovinsko pot sinu Fidelisu, ki je postal prvi večji slovenski industrialec in gospodarstvenik, ponosen Slovenec, ki si zaradi tega nedvomno prisodi pomembno mesto v slovenskih zgodovinskih knjigah.

²⁹ Nataša Budna Kodrič, *Blaž Terpinc kranjski meščan in trgovec*, *Kranjski leksikon*, Kranj, 2005, str. 381-392

Fidelis Terpinč je bil uspešen, eden izmed prvih vodilnih industrialcev 19. stoletja in zavesten ter pokončen Slovenec. Politično je pripadal ožjemu Bleiweisovemu krogu. Leta 1848 je bil poveljnik 1. meščanske garde v Kranju, leto kasneje je bil izvoljen za predsednika Kranjske kmetijske družbe in to funkcijo je vestno opravljal do leta 1868.³⁰ Leta 1866 je bil izvoljen na listi kmečkih občin okolice Ljubljane v Kranjski deželni zbor (1867-69). Med letoma 1866 in 1868 je bil tudi namestnik Kranjskega deželnega glavarja. Sodeloval je pri Bleiweisovih Pratikah. O gospodarstvu, vodenju, in perečih kmetijskih problemih je pisal v Kmetijskih in rokodelskih novicah.³¹ Bil je med ustanovitelji Slovenske matice, kot tudi njegov družinski član, Lovro Toman, ki je bil poročen z njegovo nečakinjo, Josipino Urbančič Toman, Turnograjska. Finančno je Fidelis podpiral slovenska društva, Kranjsko kmetijsko družbo, Slovensko matico in znano športno društvo Sokol, katerega kasnejši član je bil tudi znani olimpijonec, Leon Štukelj. Prijateljeval je z Matijo Čopom in Matevžem Langusom, ki je njega in njegovo družino tudi upodobil na platnu. Fidelis Terpinč je po evropskih prestolnicah, kot so London, Pariz, Berlin, itd., prodajal slovenske izdelke, kot so med, zelenjava, sadnje, moka...³²

Bil je ponosen Slovenec in svoje sorodnike je podpiral v idejah o ohranitvi slovenske kulture, jezika in naroda. Podpiral je svojo nečakinjo Josipino Urbančič – Turnograjska, o pisanju v slovenščini in o ženski enakosti. Iz njegove korespondence je zaznati, da je daroval ogromne količine denarja v boju proti pandemiji Kolere, leta 1836, čeprav se prenekateri njegovi stanovski kolegi iz Krajske elite, za obolele niso menili.

Slika 10: **Fidelis Terpinč**
(vir: *Matevž Langus*, 2022)

³⁰ Rudolf Andrejka, Cveto Švigelj, *Kronika slovenskih mest Fidelis Terpinč*, Mestna občina Ljubljana, Ljubljana, 1934, str. 115

³¹ SI_AS/1242, Urbančič, rodbina 1850–1944.

³² NUK, Ms 488, Luiza Crobath, Dnevnik 1844–1846.

9.2 Rodbina Urbančič

Družina Urbančič ni bila politično usmerjena družina, za Slovenijo se niso borili z mečem in puško ampak s peresom in črnilom. Prvi znani in omembe vreden član družine je Martin Urbančič. Iz njegovih pisnih korespondenc je možno razbrati način in odnos slovenskega plemstva do kulture, jezika, naroda ter razmišljanja le teh o družbenem življenju koncem 18. stoletja. V svojih delih se je dotikal tudi delovanja in načina življenja nekaterih najbolj razsvetljenih umov slovenske zgodovine, kot so Anton Tomaž Linhart, Blaž Kumerdej, Karel Zois in Žiga Zois.

Karel Zois, je uvajal, zasajal in gojil nove kmetijske kulture ameriških vrst ter angleških drevesnic. Kot botanik, znanstvenik, je imel čut za oblikovanje prostora, kar lahko še danes občudujemo ob pogledu na botanični vrt protokolarnega, znamenitega gradu Brdo pri Kranju. Vrt je zasadil med leti 1781-1790 s pomočjo oskrbnika Martina Urbančiča. Do leta 1795 mu je pomagal tudi brat Žiga, ki je nato žalostno zaradi bolezni, kot invalid obsedel na vozičku.

Med dokumenti, ki jih hranijo v Narodni in Univerzitetni knjižnici, so tudi načrt za ustanovitev javne znanstvene knjižnice v Ljubljani iz leta 1784 in pismi, ki ju je Anton Tomaž Linhart leta 1787 in 1788 poslal Martinu Urbančiču. Iz pisem lahko preberemo da je Martin s svojim denarjem, ki ga je prislužil od Žige Zoisa, pomagal Linhartu pri ustanovitvi javne znanstvene knjižnice v Ljubljani³³. Med Državnimi arhivi Slovenije v Ljubljani, je možno zaznati vire o gradu Turn pri Predgradu in njegovemu lastniku Martinu Urbančiču, dedu pesnice Josipine Urbančič-Turnograjske, ki mu jo je tri leta pred smrtjo uspelo kupiti s svojim pošteno zasluženim denarjem, od Vencija plemenitega Gandina. Martin je postal upravnik graščine Brdo pri Kranju, ki je bila v lasti barona Žige Zoisa, s katerim sta skozi leta navezala iskren prijateljski odnos, kar je možno razbrati iz korespondence. Dopisovala sta si predvsem o različnih političnih dogodkih tedanjega časa, obveščal je Žigo tudi o zanimivih dogodkih, ki so se dogajali na gradu Brdo, ko so ga obiskala gospoda, pogovor je znal potekati tudi o kmetijski letini, tudi lahkotna tema o vremenu jima ni bila tuja. Martin je bil zelo predan in skrben mož, kar je razvidno iz rokopisov njegovih računskih knjig in spisov brdskih zemljišč. Pisma Martinu Urbančiču izražajo dokaj intimno razmerje med njim in Žigom Zoisom. Na podlagi Zoisovih pisem, pisnih zgodovinskih virov, lahko sledimo njegovo delovanje in razmišljanja med leti 1779 in 1796. To je bila doba, ki je še danes najbolj zavita v tančico skrivnosti njegovega delovanja in ustvarjanja. Iz pisem je zaznati kako grenko je Zois občutil poseganje jožefinske absolutistične države v »svete in nedotakljive pravice«³⁴ zemljiških gospodov in kako ga je pretresel izbruh velike francoske revolucije. Januarja leta 1779, je odšel Žiga Zois na daljše potovanje po zahodni Evropi. Po letu 1790 je Zois, ki mu je bilo tedaj komaj dobrih 40 let, vse

³³ AS 1052, fase. 8, Pismo Martina Urbančiča Žigi baronu Zoisu (Brdo, 10. junij 1791)

³⁴ AS 1052, fase. 30, Inventarium (Brdo, 21. maj 1779).

pogosteje tožil, da mu vedno bolj primanjkuje zdravja. Oktobra meseca 1793 je pisal Urbančiču, da je mogel delati le nekaj ur na dan s peresom. Leta 1795 je v svoji bolesi hrepenel, da bi mogel še enkrat videti Brdo in ljubo Gorenjsko. V arhivih obstaja devetinsedemdeset datiranih pisem med prijateljema Žigo in Martinom. Zanimivo branje obsega pisma od 24. maja 1780, v obdobju pol drugega desetletja, vse do Martinove smrti, 6. junija 1796.

Janez Nepomuk Urbančič (1797–1841) se je poročil s hčerjo kranjskega meščana Blaža Terpinca. V zakonu sta imela štiri otroke. Prijateljeval je z Fidelisom Terpincem in Francetom Prešernom, kar je omenjeno v pisnih virih njegove hčere, prve slovenske pisateljice, Josipine Turnograjske, ki je o prijateljskih vezeh z velikim veseljem pisala svojemu zaročencu in kasnejšemu možu, Lovru Tomanu. Janez se je šolal na ljubljanski gimnaziji v času druge francoske okupacije, kar ga je zaznamovalo za vse življenje, kajti tudi pozneje se je pogosto podpisoval z »Jean«.³⁵ Podpiral je ideje francoske okupacije, ker smo takrat lahko Slovenci uporabljali svoj jezik tudi v šolstvu. kot so, slovenski jezik v šolah. Zanimivo dejstvo je, da sta bila Janezova sošolca iz gimnazijskih let tudi Frideriko Barago, ki je kasneje postal slovenski misijonar v Združenih državah Amerike, in nam vsem dobro znani Matija Čop.

Slika 11: **Janez Nepomuk Urbančič**
(vir: *Matevž Langus, 2022*)

³⁵ SI_ZAL_LJU/0184, 1. akc. fond, š. 55, a. e. 241

Josipina Urbančič-Turnograjska je bila izjemno nadarjena ter za svoj čas nadpovprečno izobrazena in razgledana. Napisala je približno trideset povesti in je bila prva, ki je v slovenski književnosti obravnavala motiv Veronike Deseniške. Ohranjenih je le malo njenih pesmi. Bila je dobra pianistka in je tudi sama komponirala. Objavljala je v Slovenski bčeli in v Zori. Še preden je dopolnila dvajset let, je bila znana, cenjena in celo prevajana v širšem slovanskem svetu onkraj meja tedanje monarhije. Pisala je izključno v slovenskem jeziku. Josipina je slovenski jezik ljubila in zaradi tega je imela težave s svojimi sorodniki na Dunaju. Predvsem s svojo teto, ki je slovenski jezik prezirala. V času revolucije leta 1849 je velikokrat pisala o dogodkih na Dunaju. Bila je zavestna slovenka, prijateljica Janeza Bleiweisa, Serafine Zois in Matevža Langusa. Josipina velja za prvo slovensko pisateljico, pesnico, pravljíčarko in skladateljico. Žal je prežgodaj umrla, v še nedopolnjenem enaindvajsetem letu, ob porodu svojega prvorojenca. Pokopana je v avstrijskem Gradcu.

Slika 12: **Josipina Urbančič – Turnograjska**
(vir: *Henrika Langus*, 2022)

10. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Etična in družbeno odgovorna dejanja postajajo vedno bolj pomembna v družbi nasploh in lahko trdim, da so se zametki družbene odgovornosti pojavljali že pri slovenskemu plemstvu v času med 18. in 19. stoletjem. Odgovornost je, kot element kulture, človeška lastnost, ki ji pravimo vest. Družbena odgovornost bi bila brez družbeno odgovornih posameznikov utopija. Ljudje večinoma mislijo, da so etične in moralne vrednote v družbi splošno prepoznavne, vendar si jih vsak razlaga po svoje glede na lastne življenjske izkušnje, čustva in znanje. Neodgovorno ravnanje posameznika ima lahko dolgoročne posledice na trajnostni razvoj družbe. Ključnega pomena je, da današnja družba pravilno vzgaja in usmerja posameznike ter postavlja širše etične vrednote in kriterije odgovornosti za trajnostni razvoj družbe.

V nalogi omenjeni industrialec, je imel čut za sočloveka, kajti bil je med prvimi, ki so v svojih obratih imeli namenski prostor z »medicinskim« osebjem, ki so bili sposobni poskrbeti za delavce ob morebitnih poškodbah na delu. Lahko trdim, da je mogoče ne vedoč, ustvaril zdravo klimo družbeno odgovornega ravnanja, kajti iz zapisov je bilo možno razbrati, da so bili njegovi delavci zadovoljni s pogoji dela ter z odnosom lastnika do zaposlenih, ki je s svojimi moralnimi in etičnimi načeli bil vedno pripravljen prisluhniti in pomagati delavcu, kajti vedel je, da mu lahko samo zadovoljen delavec da svojo zvestobo in pripravljenost do dela.

Mogoče bi lahko omenil tudi spoštovanje človekovih pravic, ki v tistem času morebiti sploh ni obstajalo. Ob analizi dogodkov in pripravljenosti slovenskega plemstva ne glede na starost, spol in družbeni sloj lahko zaključim, da zato, ker so z veseljem in ponosom tudi finančno pomagali pomoči potrebnim, predvsem tistim, ki so zboleli za kolero, so na ta način doprinesli k boljšemu svetu in brez teh posameznikov bi lahko pandemija terjala še več človeških življenj. Ob takšnem razmišljanju sem vesel, da so se navedeni zgodovinski dogodki odvijali na način, kot sem ga podal.

11. SKLEP

Na slovenskem je doba francoske revolucije povzročila, da so se številni plemiči zbali za svoje premoženje in tudi za svoje glave. Številni plemiči slovenske krvi so bili politično močno prisotni v prostoru in času avstrijskega cesarstva, kot na primer grof Kajetan Auersperg. Zanimivo je, da sta dva plemiča naše gore list, postala jakobinca in podpornika britanskega kralja, škotskega rodu, Jamesa VII.. V času Francoske revolucija se je meščanstvo povzpelo in družbene razlike med plemstvom so bile skorajda zabrisane. Francoska revolucija se zaključila z nastopom oblasti znamenitega vojskovodje, Napoleona Bonaparteja. Napoleon je osvojil skorajda celoten evropski kontinent vključno z današnjo Slovenijo. V času Napoleonovega vzpona v Franciji, se v avstrijskem cesarstvu politično povzpne kot zvezda na nebu, vse do funkcije kanclerja, slovenski plemič, Janez Filip Cobenzl.

V 19. stoletju je Evropo prizadela pandemija kolere, ki je kosila številna življenja širom evropskega kontinenta. Številni plemiči na Slovenskem so brez pomislekov pomagali na različne načine ubožnim ljudem ki so bili prizadeti zaradi bolezni. Eden izmed teh plemičev je bil tudi Anton baron Zois plemeniti Edelstein, pranečak znanega Žige Zoisa. Baron Anton Zois je v času epidemije svojim revnim podložnikom v svojem domovanju na graščini Brdo pomagal v pripravi in razdeljevanju goveje juhe, mesa in vina, prav tako pa ni skoparil s podeljevanjem denarja za obolele. Seveda baron ni bil edini, ki je s strani slovenskega plemstva pokazal veliko srce do svojih rojakov.

Zanimivo je bilo prebiranje pisnih virov ob spoznanju zelo verjetne afere med Julijo Primic in Ivanom Terpincem. To je vsekakor zanimiva tema za morebitno nadaljnje raziskovanje.

Rodbina Terpinc je zapisana v zgodovino slovenskega naroda kot družina, ki je ljubila svoj rod, predvsem pa je bilo pomembo omeniti slovenskega domoljuba, Fidelisa, ki je kot industrialec zaznamoval s svojimi plemenitimi dejanji naš prostor.

Rodbina Urbančič je ena izmed tistih rodbin, ki je na svojevrsten način zaznamovala slovenski in kasneje tudi evropski kulturni prostor, gledano predvsem s perspektive umetniškega, medicinskega in znanstvenega aspekta. Iz rodbine izhajajo nadarjeni slikarji, izjemni zdravniki, cenjeni pravniki, glasbeniki. Seveda je posebno pohvalo potrebno nameniti prvi slovenski pesnici, pisateljici, skladateljici, pravljíčarki in pianistki. Ne gre zanemariti dejstva, da so zanamci rodbine na umetniškem področju uspeli doseči nagrado ameriške Akademije znanosti in umetnosti gibljivih slik, ki velja za najprestižnejšo nagrado v filmskem svetu.

Veselim se dejstva, da bo mogoče v bodoče raziskovalna naloga koristila komu, ki ga zanima slovensko plemstvo, način življenja in razmišljanja tedanjega časa. Ponosen sem na rodbini, ki sem jih raziskoval, saj sta vsaka na svoj način spremenili tok slovenske zgodovine, vse od prve slovenske pisateljice, do prva večjega industrialca, predvsem pa sem počaščen, da se po avtorjevih žilah pretaka kri družine Urbančič.

12. VIRI

12.1. Monografija

Janez Cvirn, (1999), Ilustrirana zgodovina Slovencev, Ljubljana, Mladinska knjiga
Miha Preinfalk, (2014), Plemiške rodbine na Slovenskem 18. stoletje 1. del, Ljubljana, Viharnik D.O.O.

Miha Preinfalk, (2004), "To in nič drugega je volja gospode" Nekaj utrinkov iz vsakdanjega življenja na Brdu v drugi polovici 18. stoletja, Ljubljana, Zveza zgodovinskih društev Slovenije

Anton Tomaž Linhart, et al., (1981), Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije 1 in 2, Ljubljana, Slovenska matica

Peter Vodopivec, (2006), Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. stoletja do konca 20. stoletja, Ljubljana, Modrijan

Dana Zwitter-Tehovnik, (1975), Wirkungen der Französischen Revolution in Krain, Dunaj, Geyer Edition,

Peter Vodopivec, (1990) Kranjski jakobinec baron Siegfried von Taufferer in Francija, Ljubljana, Inštitut za novejšo zgodovino

Branko Reisp, (1964), Francoska revolucija, Napoleon in Slovenci: ob 175-letnici začetka francoske revolucije, Ljubljana, Zgodovinsko društvo za Slovenijo, sekcija za krajevno zgodovino

Pavlina Bobič, Mateja Matjašič Friš, Igor Grdina, (2010) Tvorci slovenske pomorske identitete, Ljubljana, Založba ZRC

Janez Mušič, (1986), Sila spomina, Ljubljana, Mladinska knjiga

Rudolf Andrejka, Cveto Švigelj, (1934), Kronika slovenskih mest Fidelis Terpinc, Ljubljana, Mestna občina Ljubljana

Nataša Budna Kodrič, (2005), Blaž Terpinc kranjski meščan in trgovec, Kranj, Kranjski leksikon

Primož Kočar, Janez Cvirn, (2004), Lovro Toman poslanec v dunajskem državnem zboru, Ljubljana

Sašo Radovanovič, Senka Dreu, (2020), Kronika mesta Maribor II., Ljubljana, Založba Roman

Mira Delavec Touhami Jurij, Kurillo, Gregor Šitum, (2021), Po poteh rodbine Urbančič, Od Preddvora, Gradca in Dunaja do Hollywooda, Kranj, KD Josipine Turnograjske, Mače pri Preddvoru

12.2 Članki in časopisi

27. avgust 1855, Laibacher Zeitung, številka 195

Dr. Janez Bleiweis, 12. september 1855, Novičar iz avstrijskih krajev, Kmetijske in rokodelske novice, številka 73

Dr. Janez Bleiweis, 22. avgust 1855, Novičar iz raznih krajev, Kmetijske in rokodelske novice, številka 67

Grof Anton Alexander von Auersperg, 3. maj 1848, Mojim slovenskim bratam!, Kmetijske in rokodelske novice, številka 18

14. junij 1848, Od poslancov za Dunajski zbor, Kmetijske in rokodelske novice, številka 24

12.3 Arhivsko gradivo

ZAL - Zgodovinski arhiv Ljubljana

SI_ZAL_LJU/0184, 1. akc. fond, š. 55, a. e. 241

SI_ZAL_LJU/0184, Klasična gimnazija v Ljubljani, 1777–1964

Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK):

NUK, Ms 488, Luiza Crobath, Dnevnik 1844–1846. SI AS 1296 Terpinc Fidelis, 1824–1836 (Fond/zbirka)

NUK, Ms 655, Urbančič, Josipina - Spisi

NUK, Ms 1445, Urbančič Turnograjska, Josipina - Ostalina

NUK, Ms 1446, Toman, Lovro - Zapuščina

Arhiv Republike Slovenije (AS):

SI_AS/1242, Urbančič, rodbina 1850–1944.

AS 1052, fase. 8, Pismo Martina Urbančiča Žigi baronu Zoisu (Brdo, 10. junij 1791)

AS 1052, fase. 30, Inventarium (Brdo, 21. maj 1779).

AS 792, Turn pod Novim gradom.

AS 1025, Toman Josipina roj. Urbančič, Turnograjska.

AS 1026, Toman Lovro.

12.4 Elektronski viri

Aleš Žužek: To je bila resnična prva svetovna vojna, [spletni vir]. Dostopno na URL: <https://siol.net/siol-plu.s/na-danasnji-dan/to-je-bila-resnicna-prva-svetovna-vojna-447693> (25. 2. 2022, 13:14)

The Editors of Encyclopaedia Britannica: French Revolution 1787–1799, [spletni vir]. Dostopno na URL: <https://www.britannica.com/event/French-Revolution> (25. 2. 2022, 13:26)

HISTORY.COM EDITORS: Enlightenment, [spletni vir]. Dostopno na URL: <https://www.history.com/topics/british-history/enlightenment> (25. 2. 2022, 13:33)

National Park Service: American Revolution, [spletni vir]. Dostopno na URL: <https://www.nps.gov/subjects/americanrevolution/timeline.htm> (25. 2. 2022, 13:41)

The Editors of Encyclopaedia Britannica: Revolutions of 1848, [spletni vir]. Dostopno na URL: <https://www.britannica.com/event/Revolutions-of-1848> (25. 2. 2022, 13:56)

CURIOSITY Collections: Cholera Epidemics in the 19th Century, [spletni vir]. Dostopno na URL: <https://curiosity.lib.harvard.edu/contagion/feature/cholera-epidemics-in-the-19th-century> (25. 2. 2022, 14:11)

12.5 Viri slik

Slika 1: Carl Röchling [spletni vir]. Dostopno na URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9c/Friedrich_II_in_der_Schlacht_bei_Zorndorf_Copy_after_Carl_R%C3%B6chling.jpg (25. 2. 2022)

Slika 2: Jean-Pierre Houël [spletni vir]. Dostopno na URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/57/Anonymous_-_Prise_de_la_Bastille.jpg (25. 2. 2022)

Slika 3: G. Grevelle [spletni vir]. Dostopno na URL: <https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw84707/Baron-Raygersfeld?LinkID=mp71133&role=art&rNo=0> (25. 2. 2022)

Slika 4: Avtor je neznan [spletni vir]. Dostopno na URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8d/Johann_Karl_Philipp_von_Cobenzl.jpg (25. 2. 2022)

Slika 5: F. Werner [spletni vir]. Dostopno na URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8f/Barricade_bei_der_Universit%C3%A4t_am_26ten_Mai_1848_in_Wien.jpg (25. 2. 2022)

Slika 6: Pavel Fedotov [spletni vir]. Dostopno na URL:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/77/Fedotov_cholera.jpg (25. 2. 2022)

Slika 7: Heinrich von Angeli [spletni vir]. Dostopno na URL:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7d/Heinrich_von_Angeli_-_Der_Dichter_Anastasius_Gr%C3%BCn_%28alias_Anton_Alexander_Graf_von_Auersperg%29_-_124_-_%C3%96sterreichische_Galerie_Belvedere.jpg (25. 2. 2022)

Slika 8: Avtor ni znan [spletni vir]. Dostopno na URL:

<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:IMG-GDIYMWM1/7af93db8-a684-43a4-8832-8ffac1754d16/IMAGE> (25. 2. 2022)

Slika 9: Matevž Langus [spletni vir]. Dostopno na URL:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6b/Bla%C5%BE_Terpinc.jpg (25. 2. 2022)

Slika 10: Matevž Langus [spletni vir]. Dostopno na URL:

<https://www.facebook.com/Zgodovinski-arhiv-Ljubljana-249826845190575/photos/pcb.1407603439412904/1407602152746366/> (25. 2. 2022)

Slika 11: M. Langus: Janez Nepomuk Urbančič, prva polovica 19. st., olje na platnu (Mestni muzej Ljubljana, inv. št. 510: LJU 0015964, foto: Fotodokumentacija MGML)

Slika 12: Henrika Langus [spletni vir]. Dostopno na URL:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/80/Josipina_Urban%C4%8Di%C4%8D.jpg (25. 2. 2022)